

tematskih enot - od Soče do Paga -, ki skozi umetniško fotografijo prikazujejo stvaritve in lepote narave, predvsem kraškega sveta (podnaslov knjige je Kraški svet Slovenije in Hrvaške), če imamo količjak smisla za naše naravno okolje, nas knjiga z odlično zasnovno, oblikovanjem (**Cveto Sonc**) in fotografijo ne more pustiti hladne. V tem smislu je Terra Mvstica tudi »umetnostni vodnik po kraškem svetu«, ki kar vabi na pot, čeprav je veliko več kot le to. (Med drugim je tudi najboljša knjiga naravoslovne fotografije, kar jih je kdajkoli izšlo pri nas.) Besedila v knjigi najdemo le toliko, kolikor je neizogibno potrebno. Uvod je napisal **dr. Janez Marolt**, jedru knjige, to je fotografijam, pa sledijo kratki informativni zapisi predstavljenih umetnin narave kot tudi pregledna geografska karta njihovih leg.

V fotomonografijah smo že kar vajeni bleščečih posnetkov znanih lepot, kar pa ne velja za Terra Mvstico. Zanj so značilni premissljeno originalni posnetki nekaterih bolj znanih in enako kvalitetna upodobitev manj znanih (in mogoče zato še lepših) naravnih znamenitosti; med drugimi si lahko ogledamo korita Mlinarice, Globoški potok, izvir Kroepe v Vojah, Bloščico, Križno jamo, Brinščico in nekaj naravnih posebnosti Hrvaške od Istre do Paga.

Kvaliteta najbolj uspele Kladnikove fotografije je tudi v tem, da nam prikaže motive in naravo tako, kot je sami nikoli ne bomo mogli videti: videli jo bomo, toda v drugačni svetlobi, ob drugem času in v drugačnih razmerah. Oblike narave bodo vedno drugačne, kot nam jih kažejo izrezi zaustavljene vode, prelivajoče se svetlobe in svetleče se oblike podzemskih sigastih tvorb. V tej enkratnosti fotografije je tudi njena moč in dvig nad raven še tako dobre naravoslovne fotografije dokumentarističnega značaja.

Terra Mvstica pomeni umetniško nadgradnjo motivov narave in kraškega sveta. Slike, ki se vrstijo v knjigi, so tematsko razporejene in ko knjigo listamo, jo tudi »beremo«. Terra Mvstica s fotografijami zahteva od »bralca« izrazito dejaven odnos. To ni le nizanje fotografij, ampak njihovo prepletanje in medsebojni vpliv. Zato knjigo »beremo«: od strani do strani se nam razkrivajo variacije načete tematike, ena sekvenca vpliva na drugo, dokler se ne zavemo mogočnega toka podob, ki so ujele estetiklo narave v živ, zaokrožen organizem: skozi fotografijo je na enega izmed možnih načinov razkrita srce skrivnostnega bitja, katerega del smo.

Vzporedno s knjigo velja omeniti tudi istoimensko **multivizijsko predstavo**, ki s pomočjo prelivanja slik na platnu še bolj živo prikaže utripanje kraške in manj kraške pokrajine. Ob izidu Terre Mvstice je bila lanskega 9. decembra taka predstava v KD Španski borci v Ljubljani. Štirje projektorji so omogočili hkratno pro-

jekcijo treh diapozitivov, izmed katerih se je osrednja slika menjavala s prelivanjem in prav skozi tako menjavo v prelivu vnesla še dimenzijo nove, vmesne slike. Ob spremljavi glasbe je predstava brez ene same besede dokazala izrazno moč fotografij in njihovo povezavo v sklenjeno celoto, podobno kot v knjigi razdeljeno na vsebinske sklope z nekoliko večjim podudarkom na raziskovanju sotesk.

Napis na koncu - »... in to še zdaleč ni vse« - je pomenil tudi napoved, s katero daje Kladnik slutiti nadaljevanje in razvoj svoje ustvarjalnosti, ki je s knjigo Terra Mvstica že dobila realno vrednost.

Dario Cortese

Neznana Slovenija

Bilo je nekoč: šest dni stvaritve sveta in potem počitek v oazi, »kjer so v starih kaščah še shranjena semena prvobitnosti, ki niso zgorela v ognju požrešne civilizacije,« in upanje, »da bo iz teh semen znova skalilo bogastvo lesenih in kamnitih oblik, čistih rek, zdravih gozdov, pokošenih trav v robeh in klene domače besede - in bo spet vse en sam topel dom za ljudi miru in ustvarjalnosti.«

France Štele je z novo knjižno izdajo podaril popotnico Sloveniji na začetku njene samostojne poti.

Neznana Slovenija (izšla je pri **Cankarjevi založbi**) je še ena fotomografija na temo slovenskih krajin, ki pa jo iz povprečnosti rešuje izviran pristop. Knjigo je oblikovno zasnoval **Marjan Paternoster**, tekstovni del je prispeval **Stanko Klinar**.

Štele si je novo izdajo zamislil kot posebno videnje stvaritve sveta skozi oblike slovenskih krajin in njihovega človeka. Šest dni: vsak ima ob spremljavi črno belih fotografij v uvodnem delu knjige svojo moč, in človek se odpravi v rebri in pod vrhove in zagospodari v neprijaznem svetu.

V pisanem delu knjige Stanko Klinar na nekaj straneh spregovori o preteklosti Slovencev, ki ni in ne more biti omejena na sam slovenski prostor. Toda prav ta je tisti, ki vedno fascinira s svojo naravo oziroma z ljudmi v tej naravi. Tem je posvečen ves ostali del in jedro knjige.

Skozi Steletove barvne fotografije se predstavi devet pokrajinskih enot od Gorenjske do Istre. Resda so fotografije bolj dokumentarne, toda zasnova jih povezuje med seboj; povezujejo jih gore, griči, polja, travniki in človekova bivališča v tem svetu. Slike se nam predstavijo še v drugi luči, potem ko preberemo pesmi ali njihove odlomke, ki jih je avtor izbral za uvod vsake pokrajinske enote. Spregovorijo domačini od **Simona Jenka do Alojza Gradnika**, spregovorijo s srcem in uokvirijo slike, ki sledijo.

Povsod je delo človeških rok. Četudi na fotografijah gledamo le potok ali goro, nas bodo druge

slike spomnile na to, da v tej pokrajini živijo ljudje. Srečamo jih povsod, čeprav ne ob vsakem času: v pastirskem naselju na Planini v Lazu, v Topli pod Peco, v Robanovem kotu, na gričevju Goričkega, med umaknjenimi travniki dežele ob Krki, v notranjskih hribih in ob mirni Kolpi, visoko nad Baško grapo in v srcu slovenske Istre. Preletimo pokrajine neznane Slovenije, ki nam vendar ni tako zelo tuja. Neznana Slovenija je pravzaprav človek v njenih ravninah, bregovih in dolinah.

Vsaka pokrajinska enota je impresija, ki zajame le delček pokrajine; pravzaprav bi za popolno predstavitev vsaka pokrajina zahtevala svojo knjigo. - Na tem mestu je potrebna tudi pripomba o različnem prostoru, ki je namenjen pokrajinam. Prav tistim, ki so najbolj neznane in na obrobju Slovenije, je namenjeno najmanj prostora. Tako so Koroška, Prekmurje, Bela krajina in Istra le majhni delčki v Neznani Sloveniji. Toda celota je itak impresivni svet raznolikosti domače zemlje in njenega človeka, ki je vezno tkivo knjige.

Ko se tako s fotografijami ustavimo pri Sečoveljskih solinah, obrnemo list v modrikasto valovito pokrajino številnih grebenov, ki se dvigujejo iz meglic: »Hribi in doline pojejo hvalnice in slavo svoji popolnosti. Glej, bilo je prav dobro!« Toda minili so časi otožne zasanjanosti narave in ostre romantike njenih domačij. Kot je v uvodu povedal citat iz knjige, je požrešna civilizacija marsikaj uničila in ni čudno, »da se nam trga srce in nas pretresajo prizori mrtvih rek, svinčenih oblakov in odtujenih misli.« Da bo Slovenija postala topel dom za ljudi miru in ustvarjalnosti, bo potrebno še veliko napora in predvsem pameti. Knjiga Neznana Slovenija je v tem naporu že ena izmed ustvarjalnih potez razuma, ki bi lahko pomagala oblikovati ljudi omenjenih kvalitiet.

Dario Cortese

Planinstvo v Celjskem zborniku

Zimski meseci so čas, ko izidejo različne knjige in zbirke. V tem času izide vsako leto tudi Celjski zbornik in v njem lahko najdemo marsikaj o zgodovini naše doline in celjske regije. Tako je v Celjskem zborniku 1991 in v letniku 1990 **Janez Cvirn** avtor sestavka »Thomas Furstbauer: Kronika mesta Celje 1892-1907«. V kroniki so objavljeni različni dogodki ter prirreditve v mestu Celje in okolici. V pregledu so kronološko nanizana dogajanja na političnem, gospodarskem, kulturnem in urbanističnem področju v Celju v tem obdobju, pa tudi zapisi o delu društev iz Celja. Ali je v kroniki zabeleženo delo Celjske sekcije Nemškega in avstrijskega planinskega društva? Zapisov o delu slovenskega planinskega društva pač ne moremo iskati, ker je kronika izrazito nemško usmerjena. Toda Janez Cvirn v orisu družbenega življenja

v Celju na prelomu stoletja podrobno ne omenja delovanja planinskih društev, čeprav podrobno piše o delu drugih društev (Sokolci itd.!).

Prvi zapis, ki ga zasledimo, je: »2. 3. 1901 - V dvorani Kazine je celjska sekcija Nemško-avstrijskega planinskega društva priredila reduto »lustige Almfahrt«. Dvorana je bila lepo okrašena, udeležba pa je bila velika. Za hrano in pijačo je bilo odlično poskrbljeno. Pri tem so se izkazale nemške žene in dekleta, ki so bile oblečene v planinske noše.«

Naslednji zapis je iz leta 1905: »11. 2. 1905 - Celjska sekcija Nemškega in avstrijskega planinskega društva je v dvorani Kazine priredila pustovanje z naslovom Kirchtag auf der Alm. V ta namen so bili ustrezno okrašeni prostori Kazine. Za ples sta igrali celjska mestna godba in »hišna godba« pod vodstvom **Augusta Pinterja**. Na zabavi je bilo videti veliko čudovitih kostumov.«

Najdemo še zapis: »5. 6. 1907 - Kočo na Okrešlju, last celjske sekcije Nemškega in avstrijskega planinskega društva, je uničil plaz.«

Ti zapisi povedo, da so bili nemški planinci organizirani tudi v Celju, da so delovali v izrazito nemškem slogu, za nemško stvar, da pa v družbenem življenju niso bili kdo ve kako prisotni, kot so bila nekatera druga društva.

Mogoče še omenimo zapise: »31. 1. 1894 - V Celje je prišla novica, da bodo v naslednjem mesecu pričeli z gradnjo ceste Luče - Solčava, ki je izrednega pomena za razvoj turizma v Savinjskih Alpah.

12. 5. 1894 - Celjski knjigarnar **Fritz Rasch** je založil Vodnik po Celju in okolici, ki ga je napisal **Michael Kurz**. Knjigi je priložen načrt mesta, ki ga je izdelal geometer **Kari Lebitch**.

15. 8. 1901 - V založbi knjigarnarja Fritza Rascha je izšel *nov* vodnik po Celju in okolici, ki ga je spisal **Thomas Furstbauer**.

9. 10. 1904 - Na kavarni Merkur so odkrili spominsko ploščo pesniku **Johannu Gabrielu** Seidlu. Slovesnosti se je udeležila tudi njegova sestra **Mina Funke**. Plošča je okrašena z reliefnim portretom pesnika in opremljena z napisom: Tukaj je stanoval pesnik Johann Gabriel Seidl od 1829 do 1840.«

V času, ko je Seidl bival v Celju, je sistematično prehodil okolico mesta od Savinjskih Alp do Rogatca. Za časopis Steirische Zeitschrift je leta 1836 napisal spis Die untersteirische Schweitz (Spodnještajerska Švica), v katerem opisuje potovanje iz Celja skozi Savinjsko in Logarsko dolino do slapa Rinke z vzponom čez Škarje na Ojstrico. Spisu je dodan seznam alpskih rastlin in popis panorame gora okoli Solčave z navedbo višin. V pripoved je Seidl vpletal ljudsko izročilo in krajevna imena, ki jih je zapisoval tudi v slovensščini.

Nemci so se leta 1904 spomnili tega moža, ki